

SERIÁL

eHealth a telemedicína: Telepsychiatrie – 15. díl

Další díly budeme věnovat jednotlivým telemedicínským oborům. Jako první jsem zvolil telepsychiatrii. Ta je někdy také nazývána ePsychiatrie. Jedná se o psychiatrickou pomoc a péči poskytovanou prostřednictvím telekomunikačních technologií, převážně přes videokonference, chat nebo e-mail. Principem je poskytnout pacientovi servis tak, aby nemusel za psychiatrem dojíždět. K oboru bývá přiřazována také kategorie dálkové péče o duševní zdraví (*eMental health*).

Historie tohoto oboru sahá až do 50. let. Zpočátku byl zaměřen zejména na teleedukační systémy. V roce 1965 vzniklo první telekomunikační spojení mezi státními psychiatrickými nemocnicemi v amerických městech Norfolk a Omaha.

doc. MUDr. Leoš Středa, Ph.D.
Centrum pro eHealth a telemedicínu 1. LF UK

Telepsychiatrie nabízí klasické spektrum služeb, stejně jako ostatní telemedicínské obory. Jde zejména o servis pro pacienty, ale i pro lékaře a zdravotnický personál – například o konzultace mezi psychiatry, klinické vzdělávací programy, diagnostiku a léčbu, organizaci medicíny či následné kontroly.

ku a léčbu, organizaci medicíny či následné kontroly.

Spektrum dílčích oblastí

Potřeba poskytování psychiatrických služeb ve vzdálených oblastech, aby pacienti nemuseli cestovat za lékařem, u nás není tak urgentní, výhoda poskytování skupinové terapie „na dálku“ je však přínosem i v našich podmínkách. Telepsychiatrická léčba totiž může být poskytována formou individuální či skupinové terapie. Do skupinové terapie se může zapojit více pacientů z různých míst, popřípadě další terapeuti či lékaři z jiných oborů. Telepsychiatrie proto může nabídnout poměrně široké spektrum dílčích oborů:

- **Domácí telepsychiatrie:** Léčba pacientů, kteří jsou doma nebo v jiném domácím prostředí. Vyžadována je pouze webová kamera a vysokorychlostní internetové připojení.
- **Forenzní telepsychiatrie:** Dálkové konzultace psychiatra, případně sestry ve vězení či jiném nápravném zařízení. Péče zahrnuje psychiatrické vyšetření, konzultace ohledně medicíny pacienta, prevence sebevražd a další.
- **Urgentní telepsychiatrie:** Poskytování konzultací pro pacienty se sebevražednými nebo naopak násilnickými či vražednými sklony, ale také u akutních psychotických pacientů, zejména v manických či depresivních fázích onemocnění.
- **Dětská telepsychiatrie:** Je zaměřena na dětské a adoles-

centní pacienty, využívá například kognitivně-behaviorální terapie, dálkových dotazníků a *on-line* rozhovorů pro řešení mentálních a emocionálních poruch.

- **Preventivní telepsychiatrie:** Zaměřuje se na rychlé a cílené rozpoznání včasných varovných příznaků psychických onemocnění pomocí telekomunikačních technologií. U nás takto například vznikl jednoduchý SMS dotazník se složitým diagnostickým systémem na pozadí v rámci projektu ITAREPS (*Information Technology Aided Relaps Prevention in Schizophrenia*).

Své uplatnění telepsychiatrie nachází také například na vojenských základnách, lodích, v sanatoriích, krizových centrech a místech různých katastrof.

Výhody a nevýhody

Telepsychiatrie má řadu výhod. Patří mezi ně například možnost získání posudku od dalšího odborníka, i když je v místě bydliště pacienta k dispozici pouze jeden psychiatr. Studie prokázaly, že samotným psychiatrům připadá jejich práce efektivnější díky možným konzultacím s dalšími lékaři a odborníky v oboru. Z hlediska léčby pacienta je výhodou, že komunikace jejich psychiatra

s dalším lékařem může zlepšit výsledky léčby.

K nevýhodám patří zejména menší zájem pacientů. I v zemích, kde je telepsychiatrie rozvinutá, lékaři obtížně shánějí licenci. V některých zemích dochází k úhradě telepsychiatrického vyšetření prostřednictvím zdravotních pojišťoven. Částečně to lze vztáhnout i na Českou republiku, kde jsou propláceny například telefonické konzultace s pacientem. To je však jen zlomek telepsychiatrie.

Elektronická péče o duševní zdraví

Lze ji jednoduše definovat jako využívání informačních a komunikačních technologií na podporu a zlepšení duševního zdraví. To zahrnuje *on-line* diagnostiku a léčbu problémů s chováním. Mezi takové problémy se řadí například drogová závislost, alkoholismus či gamblerství. Služby *eMental health* jsou obvykle poskytovány skrze *e-mail*, diskusní skupiny, *chat* nebo přes audio- a videokonference. Kromě psychiatrů a psychologů se na nich podílejí také odborníci z oboru speciální pedagogiky.

Péče o duševní zdraví poskytovaná na dálku je známá již z minulosti. Jedná se především o různé krizové telefonní linky. Ty existují

tak pro děti, tak pro dospělé. Nabízejí anonymní telefonický kontakt pro rozhovor o aktuálních problémech vyžadujících neodkladné nebo naléhavé řešení. Na těchto linkách obvykle pracují psychologové, pedagogové nebo sociální pracovníci. Může se na ně obrátit nejenom člověk trpící psychickou chorobou, ale také například rodinní příslušníci či kamarádi pacienta.

Důvodem ke zřízení takovýchto linek byla snaha o prevenci sebevražd. V současnosti je ovšem spektrum jejich působnosti mnohem širší. Poskytování pomoci lidem v situaci, která ohrožuje jejich zdraví či život, je stále jednou z prioritních funkcí. V dnešní moderní době není pomoc poskytována pouze přes telefonní linky, ale také přes *chat* či *e-mail*. Na druhou stranu se informatika a komunikační prostředky samy stávají zdrojem nových druhů závislostí, zejména na internetu či mobilním telefonu. Nadměrné používání internetu ohrožuje asi 5 % českých dětí. Zatím je však těmto závislostem věnována malá pozornost.

V přirozeném prostředí

Obecně platí, že lidé s psychickými problémy stále přibývají. Jedním z plánovaných projektů v České republice je zakládání center duševního zdraví. Ta by se měla soustředit na poskytování péče pacientovi v jeho přirozeném prostředí. Na 100 tisíc obyvatel by mělo připadnout jedno centrum. To by také mělo částečně převzít péči o pacienty s vážnými duševními onemocněními, kteří dosud musejí být v ústavní péči. Telepsychiatrické metody mohou být významným pomocníkem takovým centrům. Součástí centra duševního zdraví by měl být praktický lékař, psychiatrická ambulance a komunitní sestra.

Málo peněz i zkušeností

V České republice je rozvoj telepsychiatrie poměrně pomalý. Hlavním problémem je nedostatek financí a malá zkušenost s tímto oborem. Protože však procento pacientů s psychickými potížemi narůstá, lze předpokládat, že bude postupně docházet k většímu rozvoji této problematiky i u nás.

Zatím je příslušný výzkum veden zejména na Psychiatrické klinice 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Projekty v oblasti telepsychiatrie připravuje také Psychiatrická léčebna Bohnice ve spolupráci s Thomayerovou nemocnicí.

Ilustrační foto: Shutterstock